

Riktlinjer för handläggning av enskilda ärenden inom vård- och omsorgsförvaltningen

Datum: 2023-12-04
Handläggare: Pia Aalto, Andreas Karlsson
Dnr: VON/2023:62-1.3.1

Dokumentinformation

Beslutshistorik

Beslutade av vård- och omsorgsnämnden

2023-12-14, § 102

Giltighet

Gäller från och med: 2023-12-14

Gäller till och med: Tills vidare

Förvaltare¹

Inom vård- och omsorgsnämndens ansvarsområde.

Kategori

- Anvisningsdokument

Uppföljning

Hur: Översyn av dokumentet.

När: Vid behov

¹ Förvaltarens ansvar innebär att:

- dokumentet efterlevs
- är tillgängligt
- följa eventuellt ändrade förutsättningar för dokumentet
- dokumentet följs upp och revideras
- dokumentet är aktuellt och uppdaterat

Innehåll

Riktlinjer för handläggning av enskilda ärenden inom vård- och omsorgsförvaltningen	5
Rättssäker myndighetsutövning.....	5
Värdegrund.....	5
Vård- och omsorgsförvaltningens värdegrund	5
Jämställdhet.....	5
Socialtjänstlagen	5
Socialtjänstlagens bärande principer	5
Krav om god kvalitet.....	6
Behovsprövning	6
Bosättningskommun och vistelsekommun	7
Förhandsbesked - ansökan om insats i en annan kommun	7
Asylsökande.....	8
Överflyttning av ärende till annan kommun	8
Generella insatser SoL	8
Dagverksamhet.....	8
Korttidsvistelse/Trygghetsplats	8
Matdistribution	9
Mottagningstimme.....	9
Service- och omvårdnadsinsatser	9
Omvårdnadsinsatser.....	9
Serviceinsatser	11
Trygghetslarm	12
Växelvistelse	12
Avgiftsfri avlösarservice i hemmet	12
Särskilt boende	12
Kvarboendepincipen	13
Behovsprövning.....	13
Kriterier	13
Parboendegaranti.....	14
Förenklat beslutsfattande	14
Stöd till enskilda med psykisk funktionsnedsättning.....	15
Bostad med särskild service.....	15
Boendestöd	15
Korttidsboende	16
Kontaktperson.....	16
Arbete/Sysselsättning	16
Hem för vård eller boende (HVB).....	16
Bostadsanpassningsbidrag	18
Färdtjänst och riksfärdtjänst	19
Färdtjänst.....	19
Riksfärdtjänst.....	19
Anhörigperspektiv	20

Handläggning	21
Ansökan och anmälan.....	21
Utreda behov.....	21
Beslut.....	21
Hantera överklagan.....	21
Dokumentation i handläggning.....	21
Allmänt - delegerad beslutanderätt.....	22
Formellt om beslut	22
Formellt om överklagande	22
Följa upp.....	22
Kollegie- och aktgranskning	23
Övrigt	24
Anmälan om missförhållande som rör barn	24
Barnperspektiv.....	24
Egenvård	24
God man och förvaltare.....	24
Lex Sarah och avvikelser.....	24
Samverkan	24
Sökande med annat språk	24
Tystnadsplikt	24
Utskrivning från sjukhus.....	25
Regionens tandvårdsstöd.....	25
Avgifter	25
Ordlista	27

Riktlinjer för handläggning av enskilda ärenden inom vård- och omsorgsförvaltningen

Rättssäker myndighetsutövning

Detta dokument presenterar riktlinjer avseende handläggning av:

- bistånd enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL
- tillstånd enligt lag (1997:736) om färdtjänst
- tillstånd enligt lag (1995:735) om riksfärdtjänst och
- bidrag enligt lag (2018:22) om bostadsanpassningsbidrag.

Riktlinjerna syftar till att skapa ett enhetligt och likvärdigt arbetssätt vid prövning av det stöd som faller inom vård- och omsorgsnämndens ansvarsområde för målgrupperna enskilda med funktionsnedsättning och äldre. Insatser som ges enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) hanteras i separat riktlinje. Den här riktlinjen ska också fungera som vägledning i arbetet med prövningsförfarande och skapa förutsättningar för att enskilda medborgare bemöts av en rättssäker myndighetsutövning.

Riktlinjerna innebär inte någon inskränkning av den enskildes rätt att få en individuell prövning av sin ansökan. Samtliga ansökningar behovsprövas utifrån individuella förhållanden på delegation av vård- och omsorgsnämnden.

Riktlinjerna utgår från aktuella lagrum, förarbeten, föreskrifter, rättspraxis och andra relevanta dokument.

Värdegrund

Vård- och omsorgsförvaltningens värdegrund

Enligt vård- och omsorgsförvaltningens värdegrundsskrift ska respekt för individen och professionalism känneteckna förvaltningens förhållningssätt. Utgångspunkten är en humanistisk människosyn. Alla människor har samma värde, samma rätt att påverka sin situation och samma rätt till hjälp och stöd. Förvaltningens medarbetare ska vara lyhörda för enskildas behov, se hela människan och den situation denne befinner sig i. Medarbetare ska möta människor med empati och omtanke.

Ledord för värdegrunden: självbestämmande, integritet, trygghet, värdighet, respekt, kontinuitet, flexibilitet och helhetssyn.

Jämställdhet

Katrineholms kommun har undertecknat deklARATIONEN för jämställdhet, CEMR. Deklarationen är ett verktyg för vad kommunen behöver arbeta vidare med inom jämställdhetsintegrering. Rörande social omsorg är uttalat att kommunen ska främja lika tillgång till social omsorg och sociala tjänster. I myndighetsutövning innebär det likvärdiga krav och förväntningar vid bedömning av kvinnor och mäns behov. Ett systematiskt sätt att inhämta uppgifter om enskildas individuella behov är genom IBIC.

Socialtjänstlagen

Socialtjänstlagens bärande principer

Av SoL:s inledande bestämmelse (1 kap. 1 § SoL) framgår övergripande mål och grundläggande värderingar för socialtjänsten. Socialtjänstens arbete utgår från de bärande prin-

ciperna helhetssyn, frivillighet, normalisering, kontinuitet, flexibilitet och närhet. I arbetet till lagstiftningen är begreppen utvecklade ytterligare.

Normalisering – innebär att alla ska ges möjlighet att leva så likt andra som möjligt. Stöd- och hjälpinsatser ska normaliseras på så sätt att människor inte upplever sig utpekade.

Helhetssyn - en enskilds eller en grups sociala situation och de problem som den enskilde eller gruppen har ska ses i förhållande till hela den sociala miljön.

Kontinuitet – de insatser som ges är bestående och tillvaron blir överblickbar för den enskilde. Det stöd som den enskilde erhåller ska inte förändras om inte behovet förändras. Insatser ska så långt möjligt genomföras av samma personal.

Frivillighet - den enskilde själv bestämmer om han eller hon ska ta emot erbjudanden om en viss social tjänst. Det är den enskilde som gör valet inom ramen för befintliga resurser. Frivillighet och självbestämmande innebär inte att socialtjänsten ska vara kravlös. Till socialtjänstens uppgifter hör att på olika sätt försöka motivera den enskilde att ta emot en särskild insats.

Flexibilitet - Insatserna ska anpassas till den enskildes aktuella förutsättningar och behov, vilket betyder att socialtjänsten måste förfoga över ett brett register av handlingsalternativ när det gäller individuellt inriktade insatser.

Närhet - insatser i hemmet går före vård utanför hemmet och vården ska anordnas så nära hemmet som möjligt.

Krav om god kvalitet

Socialtjänstens insatser ska enligt 3 kap. 3 § SoL uppfylla kravet om god kvalitet. I lagens förarbeten utvecklas vad som avses med begreppet. Socialtjänstens insatser ska ges i enlighet med de mål och övriga bestämmelser som lagen anger och på ett sådant sätt att den enskildes behov av stöd och hjälp tillgodoses. I förlängningen att syftet med insatsen eller verksamheten uppnås. Personal ska ha lämplig utbildning och erfarenhet. Personalen ska bemöta enskilda som söker stöd och hjälp så att de känner sig trygga i mötet med socialtjänsten och med det stöd de får. I arbetet att uppnå god kvalitet krävs också rätts-säkerhet.

Socialstyrelsen lämnar exempel på vad som i övrigt innefattas av god kvalitet:

- Hur myndigheten bemöter enskilda
- En förtroendefull samverkan
- Respekt för den enskildes personliga integritet
- Personalens lyhördhet och inlevelseförmåga
- Den enskildes möjlighet till insyn och inflytande över insatser som ges
- En objektiv och korrekt ärendehandläggning.

Behovsprövning

SoL är en målinriktad ramlag som syftar till att främja människors ekonomiska och sociala trygghet, jämlikhet i levnadsvillkor och aktiva deltagande i samhällslivet. Med ramlag menas att lagen inte i detalj reglerar vad som gäller. Lagen ställer istället upp den yttre ramen för ett givet mål, att den enskilde ska uppnå en skälig levnadsnivå.

Vad som avses med skälig levnadsnivå ska prövas i varje enskilt fall och ska utgå från den enskildes möjlighet att leva ett självständigt liv. SoL lämnar också ett utrymme, inom det kommunala självstyret, att kommunen till viss del utformar de insatser som tillgodoser behoven.

Insatser enligt SoL ges som regel utifrån en behovsprövning. Behovsprövningen utgår från 4 kap. 1 § SoL. Den som inte själv kan tillgodose sina behov eller kan få dem tillgodosedda på annat sätt har rätt till bistånd för sin försörjning (försörjningsstöd) och för sin livsföring i övrigt. Med livsföring i övrigt avses insatser för stöd, omsorg och vård, vilket omfattas av vård- och omsorgsnämndens ansvarsområde.

Ett ställningstagande om behoven kan tillgodoses på annat sätt innebär att kommunen ska utreda om den enskilde självständigt, med hjälpmedel eller genom annat samhällsstöd kan få sina behov tillgodosedda. Den som kan det har inte rätt till bistånd.

Den som har rätt till bistånd har inte möjligheten att fritt välja den insats som tillgodoser behovet, det mål som ska uppnås. Det billigaste alternativet som uppnår målet ska tillämpas.

Bosättningskommun och vistelsekommun

Av 2 a kap. 3 § SoL följer att den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller har sin starkaste anknytning är den enskildes bosättningskommun. Som regel är bosättningskommunen också den kommun där den enskilde är folkbokförd. Det är bosättningskommunen som ansvarar för de hjälpinsatser som den enskilde har behov av.

Bosättningskommunen har ansvar för stöd- och hjälpinsatser oavsett om den enskilde vistas i bosättningskommunen eller tillfälligt i en annan kommun. Vid en tillfällig vistelse i annan kommun kan rätt till insatser enligt 2 a kap. 6 § SoL från bosättningskommunen föreligga. Med tillfällig vistelse avses en kortare tid upp till sex månader, under förutsättning att avsikten finns att återvända till bosättningskommunen.

Vistelsekommunen är skyldig att bistå med utredning och verkställighet av en insats. Grundprincipen är samtidigt att vistelsekommunens yttersta ansvar för stöd och hjälp enligt SoL gäller i akuta situationer. Vid en tillfällig vistelse i annan kommun ska bosättningskommunen ersätta vistelsekommunen för verkställighet enligt den ersättningsnivå som bosättningskommunen använder.

Förhandsbesked - ansökan om insats i en annan kommun

En enskild som önskar flytta till en annan kommun, får ansöka om insatser i den kommunen om han eller hon till följd av hög ålder, funktionsnedsättning eller allvarlig sjukdom har ett varaktigt behov av insatser och därför inte kan bosätta sig i den andra kommunen utan att de insatser som han eller hon behöver lämnas. Förhandsbesked kan också motiveras av att en enskild på grund av våld eller andra övergrepp behöver flytta till en annan kommun men inte kan göra det utan att insatser ges. Det framgår av 2 a kap. 8 § SoL.

En ansökan om förhandsbesked ska behandlas på samma sätt som om den enskilde är bosatt i inflyttningskommunen. Vid en prövning av förhandsbesked ska inte beaktas om behovet är tillgodosett i bosättningskommunen.

Prövning av förhandsbesked ska göras i två steg. I första hand ska bedömas om den enskilde omfattas av den personkrets som kan ges förhandsbesked. Den bedömningen utgår från om den enskilde har behov av sökta insatser för att kunna bosätta sig i inflyttningskommunen. I andra hand ska bedömas om behov av den sökta insatsen behövs för att tillförsäkra den enskilde en skälig levnadsnivå.

Huvudregeln i SoL är att den som söker en insats vistas i den kommun som ansökan om bistånd lämnas till. Förhandsbesked avseende särskilt boende är ett undantag från den regeln och som möjliggör för enskilda att kunna flytta mellan svenska kommuner. Något lagstöd i SoL som medger en rätt för den som bor och vistas i annat land att ansöka om förhandsbesked för särskilt boende i en kommun finns inte. Ansökan om förhandsbesked som lämnas av den som inte vistas eller bor i landet ska därför avslås.

När en enskild ansöker om förhandsbesked ska bosättningskommunen på inflyttningskommunens begäran bistå med utredning som behövs för att kunna pröva ansökan, så kallad utredningshjälp. För att hämta uppgifter från annan kommun krävs den enskildes samtycke. Det är inflyttningskommunen som avgör vilka uppgifter som utredningen ska innehålla. Som regel ska utredningen innehålla samma uppgifter som används vid bosättningskommunens prövning av den efterfrågade insatsen eller stödet. När utredning inte visar behov av insatsen ska ansökan avslås.

Asylsökande

Som regel har asylsökande inte rätt till bistånd enligt SoL då stödbehov för den gruppen ska tillgodoses genom lagen om mottagande av asylsökande med flera (LMA). Av LMA följer nämligen att den som omfattas av LMA:s personkrets inte har rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL för förmåner av samma slag som finns i LMA. I LMA finns bland annat rätt till logi på anläggningsboende. Av förarbetet till LMA framgår att mottagandet av asylsökande ska vara individanpassat och att Migrationsverket bör ha ansvar för de som inte kan ordna bostad på egen hand. På ett sådant boende ska det mottagande som erfordras finnas tillgängligt för att tillgodose särskilda behov (prop. 1993/94:94 s. 26 och 35). Ett behov av omvårdnad kan således tillgodoses genom anläggningsboende, det vill säga på annat sätt än genom bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL. Rätt till bistånd i form av omvårdnads- och serviceinsatser från kommunen finns därför inte när det gäller asylsökande.

En enskild som nekats uppehållstillstånd i landet och som inte har rätt till bistånd enligt LMA omfattas trots den omständigheten av personkretsen i den lagen. Därmed kan enskilda som nekats uppehållstillstånd men som fortsätter att vistas i landet både sakna rätt till bistånd enligt LMA och SoL (se HFD, mål nr 1527-1529-16). Även om kommunen har det yttersta ansvaret för de som vistas i kommunen saknas också rätt till nödbistånd. Detta eftersom förutsättningen att erhålla nödbistånd är att det överhuvudtaget finns rätt till bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL.

Överflyttning av ärende till annan kommun

Bestämmelser i 2 a kap. 10 § SoL lämnar möjlighet för en kommun att till en annan kommun överföra ett ärende. Ett ärende ska flyttas över om den enskilde har starkast anknytning till den andra kommunen och det med hänsyn till den enskildes önskemål, hjälpbehovets varaktighet och omständigheterna i övrigt framstår som lämpligt.

I första hand ska den kommun som avser att flytta över ett ärende kontakta den andra kommunen med en skriftlig begäran. Den kommun som tar emot en sådan begäran ska utan dröjsmål skriftligen meddela sin inställning. Om svarande kommun inte lämnat sin inställning inom en månad eller om kommunerna inte är överens får den kommun som begärt överflyttning ansöka om det till IVO (2 a kap. 11 § SoL).

Generella insatser SoL

Dagverksamhet

Målgruppen är enskilda med demenssjukdom eller som har svårigheter med dagliga och sociala aktiviteter. Syftet är att erbjuda meningsfull sysselsättning till enskilda och/eller avlasta anhöriga/sammanboende. Dagverksamheten är ett led i att den enskilde ska kunna bo kvar i sitt ordinära boende under långre tid än vad som annars skulle varit möjligt.

Korttidsvistelse/Trygghetsplats

Korttidsboende kan beviljas som bistånd för enskilda som tillfälligt är i behov av rehabilitering och återhämtning i samband med utskrivning från sjukhus eller som avlösning för anhöriga. I särskilda fall kan insatsen ges i väntan på ett permanent särskilt boende. Insatsen avslutas i samband med den enskildes inflyttning till särskilt boende. Väljer den enskilde att inte flytta in på den boendeplats som erbjudits upphör vistelsen på korttidsboendet och behoven kommer att tillgodoses med hemtjänst i den enskildes ordinära bostad. Biståndshandläggare eller boendesamordnare beslutar om korttidsboende.

Beslutet tidsbegränsas till två veckor. Om behov kvarstår efter två veckor fattas nytt beslut om insatsen. Den som har fått bifall till ansökan om särskilt boende och bedöms ha behov av vistelse på korttidsboende i väntan på verkställighet, kan få ett beslut som löper fram till inflyttning. Beslutet ska då innehålla ett förbehåll om att insatsen upphör då inflyttning till särskilt boende kan ske.

Trygghetsplatser kan erbjudas till enskilda som inte kan klara sig hemma och som snabbt kan behöva komma till ett boende. Enskilda som kan få trygghetsplats får inte ha akut behov av läkarvård. Trygghetsplats kan ges till enskilda som vårdas av närstående, om närstående behöver egen tid eller tid för sig själv. En trygghetsplats kan bokas för vistelse upp till 14 dagar i en sammanhållen period.

Matdistribution

Enskilda, som bor i ordinärt boende och som på grund av nedsatt funktionsförmåga inte själva kan ombesörja att tillreda egen mat kan ges bistånd i form av matdistribution. Matdistribution kan ges tillfälligt under en period eller vid kontinuerliga behov. Endast den i hushållet som har beslut om matdistribution kan få färdiglagad mat levererad till bostaden.

Mottagningstimme

Enskilda som har varit på sjukhus eller korttidsboende och som har försämrats i sitt hälsotillstånd eller inte tidigare haft hemtjänst erbjuds mottagningstimme vid sin hemgång. Syftet med mottagningstimme är att den ska ge ökad trygghet och möjliggöra för enskilda att i ett tidigt skede ha dialog om behov av insatser. Avsikten är också att minimera behovet av återinläggning och att skapa trygghet samt möjliggöra för kvarboende i ordinärt boende längre.

Service- och omvårdnadsinsatser

Insatser som ges av hemtjänst delas in i service- och omvårdnadsinsatser. Med serviceinsatser avses praktisk hjälp med hemmets skötsel. Omvårdnadsinsatser innebär hjälp med att tillgodose fysiska, psykiska och sociala behov.

Omvårdnadsinsatser

- **Dusch** – Insatsen beviljas efter en individuell bedömning, men ges som regel 1-3 ggr per vecka. Syftet med insatsen är att finnas till hands som en trygghet eller hjälpa/stödja den enskilde utifrån individuella behov.
- **Morgonhjälp** - hjälp med frukost, bäddning, av- och påklädning, toalettbesök och hygien. Annan omvårdnad kan ingå ska beskrivas i utredningen.
- **Förmiddagshjälp** - hjälp med mellanmål och toalettbesök. Annan omvårdnad kan ingå ska beskrivas i utredningen.
- **Lunchhjälp** - enklare matlagning och matuppvärmning samt toalettbesök. Annan omvårdnad kan ingå och ska beskrivas i utredningen.
- **Eftermiddagshjälp** - hjälp med eftermiddagsfika eller mellanmål samt toalettbesök. Annan omvårdnad kan ingå och ska beskrivas i utredningen.
- **Kvällsmat** - enklare matlagning och matuppvärmning samt toalettbesök. Annan omvårdnad kan ingå och ska beskrivas i utredningen.
- **Kvällshjälp** - hjälp med uppbäddning och förberedelse inför natten, lättare kost, toalettbesök, av- och påklädning och hygien. Annan omvårdnad kan ingå ska beskrivas i utredningen.
- **Natthjälp** - insats som ges under natten. I utredning ska det individuella behovet beskrivas. Insatsen natthjälp lämnas i särskilt uppdrag till hemtjänst natt.

I samband med de dagliga insatserna morgonhjälp, förmiddagshjälp, lunchhjälp, eftermiddagshjälp, kvällshjälp och natthjälp utförs vid behov hjälp med disk, hjälp att hantera hushållssopor, att sköta blommor och hjälp med andra liknande, mindre göromål i hemmet.

- **Hjälp i matsal** - avser insats när den enskilde bor på servicehus och själv inte kan ta sig till och från matsalen samt behov av hjälp under måltid.
- **Individuell personlig omvårdnad** - personliga insatser som inte ryms inom övriga insatser. Beviljas utifrån vad som bedöms som skäligt.
- **Matlagning** - avser enklare matlagning som beviljas under särskilda omständigheter, t.ex. vid nedsatt aptit, vid svåra sjukdomstillstånd, eller andra svårigheter att tillgodose sin nutrition. Matlagning kan beviljas i samband med rehabiliteringsinsatser i syfte att den enskilde själv ska kunna laga sin mat. Beslutet ska då vara tidsbegränsat och omfatta rehabiliteringstiden.
- **Matning motivation** - avser stöd när den enskilde behöver hjälp att inta föda eller motiveras till att äta och beviljas utifrån individuella behov. I de övergripande insatserna morgon-, lunch samt kvällsmat ingår hjälp i samband med måltider. Matning motivation ska därför inte beviljas tillsammans med de insatserna utan ersätta insatserna vid speciella behov.
- **Mottagningstimme** - mottagningstimmen ingår i kommunens trygghetsgarantier och är beslutad av vård- och omsorgsnämnden. Enskilda som vistats på sjukhus eller korttidsboende och som har försämrats i sitt hälsotillstånd eller inte tidigare haft hemtjänst, erbjuds mottagningstimme i samband med hemgång. Syftet med mottagningstimme är att den ska ge ökad trygghet och möjliggöra för enskilda att i ett tidigt skede delta i utformningen av sina insatser. Avsikten är också att minimera behovet av återinläggning och att skapa möjlighet för den enskilde att bo längre i ordinärt boende.
- **Social samvaro** - avser att tillgodose den enskildes behov av sociala kontakter om behovet inte kan tillgodoses på annat sätt, genom redan befintligt nätverk eller andra insatser (t ex i samband med ledsagning eller dagverksamhet). Insatsen kan innehålla samtal, fika, högläsning eller liknande. Beviljas vid ett tillfälle per vecka.
- **Tillsyn** - ges dag och natt om den enskilde känner oro och en otrygghet samt om det finns en risk för fallolyckor. Kan också ges till enskilda som inte kan hantera trygghetslarm. I första hand ska trygghetslarm beviljas. Avseende tillsyn natt är utgångspunkten att insatsen ges som digital tillsyn (t.ex. kameratillsyn). Det är utförare som planerar för insatsen med den enskilde och installerar kamera vid digital tillsyn.
- **Toalettbesök** - ges då den enskilde inte klarar toalettbesök på egen hand. I insatsen kan även tillsyn och byte av inkontinenshjälpmedel ingå.
- **Till och från säng** - kan beviljas för hjälp med förflyttning till och från säng (avser två besök).
- **Förflyttning inomhus** - hjälp att förflytta sig inom bostaden (kan förekomma på servicehus).
- **Rökning** - bistånd för hjälp med att röka beviljas inte. Detta faller utanför vad som krävs för att uppnå skälig levnadsnivå.

Serviceinsatser

- **Ärenden** - i insatsen ingår inköp av annat än matvaror, t ex kläder eller annat som den enskilde behöver för sin dagliga livsföring. Insatsen innebär också hjälp med apoteksärenden samt post- och bankärenden. Med postärenden avses att hämta och lämna paket eller genomföra andra likvärdiga aktiviteter.
I första hand bör den enskilde sköta sina bank- och ekonomiärenden genom autogiro eller betalservice. Den som inte kan hantera sin ekonomi själv, såsom att betala räkningar och liknande bör i första hand ha en juridisk företrädare, t ex fullmaktsinnehavare eller god man/förvaltare. Endast under en begränsad tid, i väntan på att den enskilde erhåller sådant stöd, kan insatsen innefatta att hjälpa den enskilde med betalningar. Vid uttag av kontanter bör den enskilde delta. I övrigt kan den enskilde välja om denne vill delta vid ärenden eller inte.
Insatsen ärenden beviljas i normalfallet för ett tillfälle varannan eller var fjärde vecka, beroende på behovets omfattning. Vid individuella behov i annan omfattning.
- **Inköp** - den enskilde kan beviljas att själv följa med vid inköp då detta kan vara ett led i en planerad rehabilitering, eller för att skapa meningsfullhet i vardagen. Vid inköp av tyngre artiklar, t ex potatissäck eller läskback, används hemkörning och den enskilde får betala hemkörningsavgiften till butiken. Hemtjänst står inte för hemkörning av varor. Inköp i närmsta butik gäller i första hand. Insatsen beviljas normalt en gång per vecka.
- **Individuell service** - avser insatser som inte ryms inom övriga serviceinsatser. Beviljas för individuella behov mot beaktande av vad som är skäligt.
- **Matleverans** - ges till enskilda som behöver få sin matdistribution levererad av hemtjänst. Insatsen ges främst till enskilda som bor utanför tätbebyggt område. I normalfallet beviljas insatsen för ett tillfälle per vecka.
- **Städ** - hjälp med städning beviljas den som inte kan städa själv. Lever den enskilde under äktenskapsliknande förhållanden (sambo, makar, registrerade partners) ska ansvaret för städningen i första hand gå över till partnern om denne har förmåga. Under särskilda förhållanden kan dock städning beviljas som avlastning för anhörig. När den enskilde endast har serviceinsatser lämnas även information om andra alternativ t ex hushållsnära tjänster, vilket i vissa fall kan vara ett bättre ekonomiskt alternativ för enskilda som har ett stort avgiftsutrymme.
Skälig levnadsnivå för städhjälp gäller två rum, kök och hall samt toalett och utförs var tredje vecka. Städning av ett rum kan bytas ut mot städning i ett annat rum som den enskilde disponerar. Föreligger särskilda skäl exempelvis allergi, barnfamiljer, stark synnedsättning eller inkontinens kan städning beviljas oftare.
Den enskilde ska tillhandahålla det städmaterial som krävs för att de beslutade insatserna ska kunna utföras. I städinsatsen ingår inte fönsterputs, storstädning och piskning av tunga mattor.
- **Städtillsyn** - lämnas vid särskilda behov och innebär extra städinsats i form av avtorkning av golv i kök och toalett. Särskilda behov kan uppstå i samband med medicinska tillstånd såsom kraftig synnedsättning, allergier, tremor eller inkontinens. Städtillsyn beviljas i normalfallet vid ett tillfälle var tredje vecka, som komplement till insatsen städ och mellan reguljära städtillfällen. Individuella omständigheter kan medföra ett mera frekvent behov av insatsen.
- **Tvätt** - beviljas i normalfallet var tredje vecka men oftare när särskilda skäl föreligger, t ex vid inkontinensbesvär, kraftigt nedsatt syn eller för barnfamiljer. Vid behov utförs smärre lagning av kläder t ex sömnad av knapp. Handtvätt utförs inte. Endast dagligkläder stryks. Hängning och mangling ingår i insatsen och utförs vid behov. Byte av sänglinne görs i regel vid tvättillfället.
- **Ledsagning** - syftet med ledsagning är att bryta och förhindra isolering samt göra det möjligt för den enskilde att i sin närmiljö komma ut i samhället och genomföra enklare aktiviteter, t ex promenader. Men också för att besöka andra eller som avlastning för anhörig.
Ledsagning kan även bli aktuell när en person klarar att resa själv med färdtjänst eller riksfärdtjänst men är i behov av hjälp för att klara sig vid resmålet. För att ges ledsagning under färdtjänstresan i sig krävs dock att den enskilde har behov av hjälp i fordonet under resan.

När den enskilde sedan tidigare har beslut om hemtjänstinsatser och ett tillfälligt behov av ledsagning uppstår är det enhetschef för hemtjänst som fattar beslut om insatsen. Ledsagning beviljas som regel inte för sjukhusbesök då det finns möjlighet att använda sjukresa. I sjukresa ingår förutom själva resan i sig att få hjälp mellan bostaden och taxibil samt mellan taxibil och sjukvårdsinrättning. Den hjälp som en enskild behöver i sjukvårdsinrättningens lokaler ingår det ansvar som åligger vårdgivaren.

Ledsagning beviljas för maximalt två tillfällen per vecka. Om ledsagning samvarierar med insatsen social samvaro ska beaktas särskilt hur den senare insatsen används. Om social samvaro används i samband med vistelse utanför hemmet och i någon mån tangerar det behov som ledsagning avser att tillgodose ska ledsagning endast beviljas för ett tillfälle per vecka.

- **Husdjur** - bistånd för att sköta husdjur beviljas inte. Hållande av husdjur ingår inte i skälig levnadsnivå.
- **Snöskottning** - snöskottning är en sådan kostnad som ska bekostas av den enskilde själv via egna medel och kan inte inbegripas i begreppet hemtjänst.
- **Vedhämtning** - en bostad som kräver manuell uppvärmning avviker från normal fastighetsstandard. Hemtjänstinsatser ska inte kompensera för bristande standard och därför beviljas vedhämtning inte.
- **Vattenhämtning** - en bostad som kräver manuell vattenförsörjning avviker från normal fastighetsstandard. Ett behov av den karaktären kan tillgodoses genom att brister i fastighetens standard åtgärdas eller genom en flytt till en bostad med modern standard. Bistånd beviljas därför inte för vattenhämtning.

Trygghetslarm

Beviljas som bistånd på grund av otrygghet och/eller oro, vid eventuellt fallrisk, för att öka den enskildes möjlighet att bo kvar i sin bostad under trygga förhållanden.

När ett trygghetslarm beviljats är det larmcentralen som installerar larmet samt lämnar muntlig och skriftlig information till den enskilde kring larmets funktioner.

Växelvistelse

Växelvårdsboende är en insats som syftar till att avlasta anhöriga. Boendesamordnare beslutar om vistelsens längd och hur ofta insatsen ska återkomma. Insatsen avser regelbundet återkommande och tidsbegränsad vistelse på korttidsenhet. Växelvistelse beviljas i intervall 1 + 3, alternativt 2 + 2 veckor.

Avgiftsfri avlösarservice i hemmet

Huvudsyftet är att ge möjlighet till stöd för de personer som vårdar en närstående som är långvarigt sjuk eller äldre eller som stödjer en närstående som har funktionshinder

Den avgiftsfria avlösarservicen riktar sig till den anhörige med upp till 20 timmar per månad. Ett generellt beslut om antal timmar per månad ska fattas av handläggare. Planering av beviljade timmar ska ske mellan den enskilde, anhörige och utförare.

Särskilt boende

Av 5 kap. 5 § SoL framgår att kommunen ska inrätta särskilda boendeformer för service och omvårdnad för enskilda äldre som behöver särskilt stöd. Begreppet särskilda boendeformer är ett samlingsnamn för servicehus, vårdboende och vårdboende för enskilda med demenssjukdom. Enskilda ska genom insatsen ha tillgång till en god vård och omsorg. Detta innebär bland annat att kunna flytta till en särskild boendeform när betydande svårigheter att klara sitt vardagliga liv i det ordinära boendet föreligger.

Kvarboendeprincipen

Utgångspunkten är att enskilda ska bo kvar i det ordinära boendet även om behoven av tillsyn, vård och omsorg är omfattande. *Kvarboendeprincipen* är en av de principer som är grundläggande för socialtjänstens inriktning. Kvarboendeprincipen har sitt ursprung i begreppet *normalisering*, det ordinära boendet, det egna hemmet, ses som det normala. Socialtjänstlagens *närhetsprincip* innebär att enskilda ska få sina hjälpbehov tillgodosedda i sin närhet, ligger också till grund för kvarboendeprincipen. Målet är att enskilda ska bo kvar i det egna hemmet och problemen bör i första hand lösas i hemmiljön.

Även om huvudinriktningen är att stärka den enskildes möjligheter att bo kvar i det ordinarie boendet finns det förhållanden när en skälig levnadsnivå bättre kan nås i särskilt boende.

Behovsprövning

Innan någon beviljas en bostad i en särskild boendeform utreds den enskildes behov av insatsen. Som regel handlar det om personer med stora omsorgs-, omvårdnads- och trygghetsbehov, med omfattande insatser från hemtjänst och hemsjukvård. Den enskilde kan alltså inte fritt välja insatsen särskilt boende. I förarbetet till SoL (prop. 1996/07;124, s. 174) framgår att om en av kommunen erbjuden insats tillgodoser biståndsbehovet har den enskilde inte rätt att få insatser utformad på ett visst annat sätt. Om biståndsbehovet beror på ordinära bostadens utformning ska den enskildes möjlighet att flytta till en lämplig bostad (med t ex hiss, lägenhet i markplan) beaktas. Ansökan om särskilt boende ska avslås om behoven kan tillgodoses genom flytt till annan bostad.

I Katrineholms kommun benämns de särskilda boendeformerna som servicehuslägenhet, vårdboende och vårdboende för demenssjuka. Särskilt boende kan bli aktuellt när behovet av vård- och omsorgsinsatser är mycket omfattande och insatser behöver ges flera gånger per dygn, både dag- och nattetid. Andra insatser såsom dagverksamhet, avlösning av anhörig, växelboende bör ha prövats innan ett beslut om särskilt boende fattas.

Kriterier

Servicehuslägenhet

Som grund för att ha rätt till bistånd i form av serviceboende skall två, eller flera av nedanstående vara uppfyllda. Kriterium ett ska alltid vara uppfyllt.

- Den enskilde har behov av dagliga omvårdnadsinsatser.
- Den enskilde har psykisk otrygghet och/eller ensamhetsproblematik. Den enskilde bör ha prövat andra sociala insatser. Behovet av att bryta isolering ska framgå i utredningen under livsområdet Känsla av Trygghet.
- Den enskildes behov av trygghet och säkerhet i livsföringen kan inte tillgodoses i den ordinära bostaden.
- Otrygghet som rör medicinska tillstånd utifrån att man får hälso- och sjukvårdsinsatser och har närmare till sjuksköterska.
Vid tveksamhet kan ADL-bedömning begäras.

Ålder i sig är inget kriterium men hög ålder bör särskilt beaktas i den sammantagna bedömningen.

Vårdboende eller vårdboende för demenssjuka

Det ska vara bedömt att de omfattande omvårdnadsinsatserna inte längre kan bedrivas, med god säkerhet och trygghet, genom omfattande hemtjänstinsatser, i ordinarie boende. Vård- och omsorgsboende eller demensboende kan beviljas den som uppfyller ett av kriterierna.

- Omvårdnadsbehovet ska vara så omfattande över dygnets alla timmar att behovet inte kan tillgodoses med hemtjänstinsatser.

- Det ska finnas medicinska behov och behov av närhet till sjuksköterska och/eller personal även om behov av hjälp nattetid inte finns.
- Oro orsakad av psykisk ohälsa, kognitiv svikt eller demenssjukdom som påverkar den enskildes förmåga att fungera i ordinärt boende, eller servicehus.

Ålder i sig är inget kriterium men hög ålder bör särskilt beaktas i den sammanlagda bedömningen.

Boendeenhet och kö

Det är den enskildes behov som avgör vilken boendeform som erbjuds. I biståndsbeslutet ska specifikt boende inte anges.

Vid beslut om särskilt boende kan hänsyn tas till den enskildes önskemål om specifikt boende i möjligaste mån. Om ett erbjudande inte tillmötesgår den enskildes önskemål och denne tackar nej placeras den enskilde i en intern kö i väntan på önskat boende.

Ett boendebjudande ska efter bifallsbeslut kommuniceras till den enskilde genom boendesamordnare. Flyttningar mellan olika särskilda boendeenheter får endast ske när den enskilde har önskemål om det. Den enskilde får då stå i en intern kö tills ledig lägenhet uppstår på önskat boende. Endast om det bedöms att den enskilde har behov av demensboende får initiativ till flyttning till den boendeformen tas av annan än den enskilde, t ex verksamhetschef eller biståndshandläggare. Beslut om flyttning fattas av boendesamordnare.

Parboendegaranti

I 4 kap. 1 c § SoL framgår att det för den som har beviljats bistånd i form av boende i en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § SoL, ska ingå i skälig levnadsnivå att kunna sammanbo med make eller sambo. Detta gäller under förutsättning att paret varaktigt har sammanbott eller, om den ena parten redan bor i ett sådant boende, att paret dessförinnan varaktigt har sammanbott.

Första stycket gäller oavsett om även maken eller sambon har behov av boende i särskild boendeform (medboende).

I 2 kap. 2 § SoF framgår att det för de makar, sambor eller registrerade partner som beviljas boende i en sådan särskild boendeform som avses i 5 kap. 5 § SoL, ska med skälig levnadsnivå förstås att båda bereds plats i samma boende, om de begär det (parboende).

Förenklat beslutsfattande

Vård- och omsorgsnämnden har beslutat om att införa förenklat beslutsfattande med stöd av 4 kap. 2 a § SoL avseende vissa insatser för äldre; trygghetslarm, matdistribution samt serviceinsatser i form av städ, tvätt, inköp och promenad. Det innebär att kommunen kan erbjuda äldre dessa insatser utan föregående behovsprövning.

Vid förenklat beslutsfattande görs inte någon individuell prövning. Däremot ska den äldre ha behov av en insats i socialtjänstlagens mening, det vill säga ej själv kunna tillgodose sina behov. Den äldre ska:

- ha fyllt 70 år
- vara folkbokförd i Katrineholms kommun
- bo i ordinärt boende
- själv kunna fatta beslut om, planera och följa en genomförandeplan. Om den enskilde är maka, make eller sambo ska båda uppfylla ovan fastställda kriterier enligt de tre övre punkterna.

Den som ansöker om insatser med förenklat beslutsfattande och inte uppfyller kriterierna prövas för bistånd på sedvanligt sätt enligt 4 kap. 1 § SoL.

Stöd till enskilda med psykisk funktionsnedsättning

Socialnämnden ska enligt 5 kap 7 § SoL verka för att människor som av fysiska, psykiska eller andra skäl möter betydande svårigheter i sin livsföring får möjlighet att delta i samhällets gemenskap och att leva som andra.

Målgruppen personer med psykiska funktionshinder avgränsas enligt Nationell psykiatri-samordnings definition (SOU 2006:5):

En person har ett psykiskt funktionshinder om han eller hon har **väsentliga svårigheter** med att utföra aktiviteter på **viktiga livsområden** och dessa begränsningar har funnits eller kan antas komma att bestå under en **längre tid**. Svårigheterna ska vara en konsekvens av **psykisk störning**.

Enligt vård- och omsorgsnämndens delegationsordning finns flera insatser som ges särskilt till målgruppen:

- Bostad med särskild service
- Boendestöd
- Korttidsboende
- Kontaktperson
- Arbete/sysselsättning
- Hem för vård eller boende (HVB).

Enskilda med psykisk funktionsnedsättning kan vid behov också erhålla andra insatser enligt SoL, som hemtjänst.

Bostad med särskild service

Av 5 kap. 7 § SoL följer att kommunen ska inrätta bostäder med särskild service för dem som till följd av bland annat psykiska skäl behöver ett sådant boende.

Insatsen ges till personer som har ett så omfattande tillsyns- och stödbehov att mer eller mindre kontinuerlig närvaro av personal är nödvändig. Stödbehovet kan se olika ut, alltifrån bristande förmåga att be om hjälp till rena omvårdnadsinsatser.

Bostad med särskild service består av ett litet antal lägenheter som är grupperade kring gemensamma utrymmen, där service och omvårdnad kan ges alla tider på dygnet. De gemensamma utrymmena är placerade så att de kan fungera som den samlande punkten för de boende och finns i direkt anslutning till de enskilda lägenheterna. Den enskilde hyr lägenheten i andra hand genom kommunen.

Kommunens inställning är att insatser ska utföras genom så kallade hemmaplanslösningar. Det innebär att boendeinsatser i huvudsak ska utföras i kommunal regi. Dock förekommer i särskilda fall sådana behov som inte kan tillgodoses i kommunens verksamhet. I de fallen kan insats erbjudas i extern verksamhet. Utgångspunkten ska dock vara att så snart som möjligt erbjuda boende i kommunen.

Boendestöd

Boendestödet är ett socialt och pedagogiskt stöd som utgår från den enskildes behov och som ges i den enskildes ordinära bostad och närmiljö. Stödet ges i form av personligt stöd och praktisk hjälp i samband med den dagliga livsföringen. Syftet är att ge stöd på sådant sätt att den enskilde kan möta och hantera vardagslivets olika situationer.

Stödet utgår i huvudsak från att vägleda, motivera och stödja enskilda att vara delaktiga i de aktiviteter som hör vardagen till. Att genomföra vardagsaktiviteter tillsammans är därför också en viktig del i stödinsatserna. Det är av stor vikt att boendestödet möjliggör att den enskildes egna förutsättningar tas tillvara. Stödet ska vara flexibelt, individuellt och bygga på kontinuitet.

Boendestödets målsättning är att möjliggöra för den enskilde att skapa och upprätthålla en väl fungerande vardag, bidra till ökad självständighet och känsla av trygghet. Insatser i boendestöd kan ges som stöd vid t ex matlagning, inköp och tvätt eller för fritid, kultur och att upprätthålla struktur i vardagsaktiviteter. När behov avser hjälp av praktisk omvårdnadskaraktär eller då den enskilde inte har förmåga att delta i genomförandet av aktiviteter ska övervägas om stödet istället ska ges i form av hemtjänst.

Korttidsboende

Insatsen korttidsboende utgår från 7 kap. 1 § 3 p. SoL och kan vara aktuellt för enskilda med psykisk funktionsnedsättning som har behov av akuta omvårdnadsinsatser och som behöver närhet till personal. Insatsen kan motiveras av att den enskildes framtida behov av stöd behöver utredas. Den kan också ges en kortare period i samband med tillfälliga behov, t ex vid utskrivning från slutna psykiatrisk vård. Vidare kan insatsen motiveras av anhörigas möjlighet till avlösning och återhämtning. Korttidsboende innebär inte något permanent boende och är i kommunen samlokaliserat med bostad med särskild service för enskilda med psykisk funktionsnedsättning.

Beslut om korttidsboende fattas utifrån de individuella förhållandena. Eftersom det rör sig om en tillfällig insats innebär det tidsbegränsade beslut och en planering av stöd inför vistelseperiodens slut.

Kontaktperson

Insatsen kontaktperson syftar till att bryta social isolering hos den enskilde, genom social samvaro. Insatsen ska tillgodose behovet av en medmänniska när anhörigkontakt saknas eller behöver kompletteras. I de fall det är möjligt kan det ligga i kontaktpersonens uppdrag att stötta den enskilde att skapa ett eget socialt umgänge. Vid behovsprövning ska beaktas den enskildes egna förmåga att ta del av samhällsgemensamma aktiviteter och vilket socialt kontaktnät som är etablerat.

En kontaktperson är en lekman. Det innebär att det inte går att ställa särskilda krav på en kontaktperson avseende utbildning eller annan kompetens. När den enskildes behov påkallar ett särskilt bemötande som utgår från funktionsnedsättningen ska beaktas om behovet kan tillgodoses genom boendestöd.

Arbete/Sysselsättning

Syftet med insatsen är att ge stimulans och social samvaro, att bryta isolering och att skapa struktur och ett meningsfullt innehåll i dagen och tillvaron för den enskilde. Insatsen kan tidsmässigt maximalt motsvara heltidsarbete, men utgår från den enskildes behov. För insatsen gäller ingen övre åldersgräns. Om stödbehovet oavsett ålder övergår till praktisk omvårdnad omprövas insatsen.

Insatsen utformas individuellt utifrån den enskilde, dennes förutsättningar och intressen. Det kan innebära sysselsättning i grupp eller enskilt.

Hem för vård eller boende (HVB)

HVB ges enligt 6 kap. 1 § SoL och innebär en verksamhet som tillhandahåller heldygnsvistelse och insatser i form av vård eller behandling. I insatsen ingår omvårdnad inklusive tillsyn som är tillgänglig stora delar av dygnet.

Insatsen avser en tillfällig åtgärd och ska inte förväxlas med bostad med särskild service. HVB ska tillämpas då kommunala insatser inte är tillräckliga för att tillfälligt ge omvårdnad och stöd. Det kan röra sig om situationer där ett tillfälligt behov av omvårdnad uppstår. Vidare kan det handla om stöd till enskilda som har annan insats, t ex bostad med särskild service, men där behovet av stöd under en begränsad period är mer omfattande. Det kan även röra situationer som utskrivning från sluten psykiatrisk vård. HVB ska samtidigt inte ersätta behov av psykiatrisk slutenvård. Utgångspunkten för att bevilja insatsen är att behovet av omvårdnad inte kan tillgodoses på annat sätt, t ex genom andra mindre omfattande insatser.

Insatsen ska följas upp kontinuerligt utifrån den enskildes individuella situation, men minst två gånger per år. Regelbundet ska bedömas om behovet av stöd kan tillgodoses genom kommunala insatser. Det är även viktigt att, under vårdtiden, tillsammans med den enskilde och övriga inblandade aktörer planera för de insatser som behövs efter vårdtidens slut.

Bostadsanpassningsbidrag

Den som har en funktionsnedsättning har möjlighet att ansöka om bidrag för att anpassa bostaden för att möjliggöra kvarboende. Bidrag lämnas för anpassning av bostadens fasta funktioner i och i anslutning till bostaden. Bidrag lämnas endast om åtgärderna är nödvändiga för att bostaden ska vara ändamålsenlig som bostad för den enskilde.

Exempel på anpassning kan vara:

- Borttagning av trösklar
- Uppsättande av stödhandtag
- Ombyggnad av badrum till duschrum
- Anpassning av kök

Handläggare för bostadsanpassningsbidrag har delegation att fatta beslut om bidrag upp till två basbelopp.

När anpassning överstiger två basbelopp fattas beslut av vård- och omsorgsnämndens enskilda utskott. Handläggare för bostadsanpassningsbidrag svarar då för att lämna förslag till beslut.

Färdtjänst och riksfärdtjänst

Färdtjänst ökar möjligheten för äldre och personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv. Det finns möjlighet att dels få färdtjänst i närområdet och dels riksfärdtjänst för resor utom Sörmland.

Färdtjänst

Färdtjänst syftar till att möjliggöra transporter för enskilda som på grund av funktionsnedsättning har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand eller att resa med allmänna kommunikationsmedel. På så sätt är färdtjänst en ersättning och ett komplement till befintlig kollektivtrafik.

För att beviljas färdtjänst ska den enskilde ha en funktionsnedsättning som är mer än tillfällig och som avsevärt försvårar eller omöjliggör resor med kollektivtrafiken. Av domstolspraxis framgår att begreppet mer än tillfällig ska tolkas som åtminstone tre månader. Egenavgift för resa utgår enligt taxa fastställd av kommunfullmäktige.

Riksfärdtjänst

Riksfärdtjänst ges till enskilda som på grund av en stor och varaktig funktionsnedsättning inte kan resa med allmänna kommunikationsmedel till normala reskostnader eller utan medföljande ledsagare. Med varaktig avses en funktionsnedsättning som är bestående i minst sex månader. Ändamålet för resan mellan kommuner ska vara rekreation, fritidsverksamhet eller annan enskild angelägenhet. Vid bedömning av rätt till riksfärdtjänst ska beaktas den hjälp som ges av trafikföretagens personal.

Tillstånd för färdtjänst och riksfärdtjänst beviljas först efter en individuell bedömning med utgångspunkt från färdtjänstlagen och lagen om riksfärdtjänst samt kommunens lokala regler och riktlinjer.

Anhörigperspektiv

I 5 kap. 10 § SoL finns bestämmelser om att kommunerna ska erbjuda stöd till personer som vårdar och stödjer närstående som är äldre, långvarigt sjuk eller som har en funktionsnedsättning, i syfte att underlätta anhörigas situation.

Enligt den nationella anhörigstrategin som kom 2022, ska ett anhörigperspektiv genomsyra hela vård och omsorgens verksamhet från beslut, planering, genomförande och uppföljning. Med *anhörigperspektiv* menas ett förhållningssätt där familjen eller andra personer som är viktiga för individen, såsom granne eller vän, synliggörs och när det är möjligt görs delaktiga i vården och omsorgen på det sätt som de själva önskar. Utgångspunkten är att vuxna anhörigas insatser och delaktighet alltid ska bygga på frivillighet, med några undantag som regleras i äktenskapsbalken och föräldrabalken.

Handläggare kan involvera anhöriga genom att:

- Bjuda in och synliggöra anhöriga i biståndsutredningen
- Ge relevant information
- Lyssna till anhöriga. Vad gör de idag? Vad vill de göra? Behov av samarbete?
- Verka för att stödet till individen indirekt kan vara ett stöd/avlastande för anhöriga
- Hålla regelbunden kontakt och följa upp stödinsatserna
- Uppmärksamma den anhöriges behov av stöd för egen del, nu eller framöver
- Ge information om kommunens anhörigstöd och möjligheten att ansöka om stöd för egen del.

Anhörigstöd kan också ges som individuellt utformade biståndsinsatser med beslut enligt 4 kap. 1 § SoL. En sådan insats är avgiftsfri avlösarservice som ges anhöriga efter myndighetsbeslut.

Handläggning

Ansökan och anmälan

Ett ärende inleds när kommunen tar emot en anmälan eller ansökan. Förvaltningslagen (FL, 2017:900) reglerar övergripande hur ett ärende ska handläggas. Där framgår bland annat att kommunen ska handlägga ärenden så enkelt, snabbt och kostnadseffektivt som möjligt utan att rättssäkerheten eftersätts. Handläggningen ska som regel vara skriftlig, men kan vara muntlig om det inte är olämpligt.

Utreda behov

Kommunen ska handlägga ärendet och inhämta de uppgifter som krävs för att kunna fatta beslut. Innan beslut fattas i ett ärende ska den enskilde, om det inte är uppenbart obehövt, underrättas allt utredningsmaterial av betydelse för beslutet och lämnas möjlighet att inom en bestämd tid lämna yttrande över materialet.

Beslut

En inledd utredning ska avgöras genom ett beslut. Beslutet ska vara skriftligt och ska innehålla:

- dagen för beslutet
- vad beslutet innehåller
- vem eller vilka som har fattat beslutet
- vem eller vilka som har varit föredragande, och
- vem eller vilka som har medverkat vid den slutliga handläggningen utan att delta i avgörandet.

Ett beslut som kan antas påverka någons situation på ett inte obetydligt sätt ska innehålla en klagande motivering, om det inte är uppenbart obehövt. En sådan motivering ska innehålla uppgifter om vilka föreskrifter som har tillämpats och vilka omständigheter som har varit avgörande för kommunens ställningstagande. Kommunen ska så snart som möjligt delge den enskilde beslutet. Om beslutet får överklagas ska kommunen skriftligen upplysa hur överklagan går till.

Hantera överklagan

I samband med ett överklagande tar kommunen ställning till om överklagandet inkommit i rätt tid. Om överklagandet inkommit i rätt tid ska kommunen skyndsamt överlämna överklagan till högre rättsinstans.

Dokumentation i handläggning

Dokumentation förs i förvaltningens verksamhetssystem för dokumentation.

All handläggning av ärenden som rör enskild samt genomförande av beslut ska enligt 21 a-b § LSS och 11 kap. 5 § SoL, dokumenteras. Dokumentationskyldighet gäller alla kommunens verksamheter enligt LSS och SoL. Skyldigheten fullgörs genom dokumentation av utredningar och beslut samt genom löpande anteckningar om beslutens verkställighet. Dokumentationen ska utvisa beslut och åtgärder som vidtas i ärendet samt faktiska omständigheter och händelser av betydelse.

Dokumentation behövs av flera olika skäl bland annat att tillgodose kraven på den enskildes rättssäkerhet. Det är viktigt att dokumentationen omfattar de uppgifter som krävs för att kunna ge den enskilde en god och säker omsorg. Det är av vikt att dokumentationen blir objektiv och saklig.

Allmänt - delegerad beslutanderätt

Kommunallagens bestämmelser om delegation innebär att beslutanderätten överförs från socialnämnden till delegaten. Beslut som fattas med stöd av delegation är jämställt med ett av nämnden fattat beslut och kan ej ändras av nämnden eller annan delegat. Delegation förekommer främst i de ärenden där riktlinjer lagts fast av vård- och omsorgsnämnden. Varje beslut som ska delegeras förs ned till den nivå, där det ur laglig och praktisk/organisatorisk utgångspunkt är lämpligt att det ligger.

Den enskildes behov av bistånd är föränderligt. Det är viktigt att regelbundet göra uppföljningar rörande biståndets omfattning, karaktär och utformning.

Formellt om beslut

Vilken delegat som får fatta beslut i ett ärende framgår av vård- och omsorgsnämndens delegeringsordning. När rätt till bistånd/insats/tillstånd/bidrag föreligger fattas beslut om bifall till ansökan. I annat fall avslås den. Bifall kan också avse viss del av ansökan medan en annan del avslås, så kallat delavslag.

Ett bifallsbeslut ska innehålla en tidsbegränsning om behoven kan komma att förändras över tid. Om ett beslut tidsbegränsas ska av beslutet framgå motivering av det ställningstagandet. Vissa beslut, som rör insatser där det framstår som tydligt att behoven inte kommer förändras, ska som regel inte tidsbegränsas. Ett exempel på en sådan insats är särskilt boende.

Ett myndighetsbeslut som är gynnade får endast ändras till den enskildes nackdel om det framgår av beslutet eller av de föreskrifter som beslutet är grundat på, om det finns tvingande säkerhetsskäl eller om den enskilde eller dennes företrädare lämnat oriktiga eller vilseledande uppgifter. Det innebär att ändring av norm eller reglering inte får föranleda att ett beslut ändras, t.ex. att en annan bedömning görs med utgångspunkt i samma uppgifter som redan finns tillgängliga vid det ursprungliga beslutet eller vid ändringar i lagen. Utifrån de här omständigheterna ska ett beslut som kommunen fattar innehålla ett förbehåll om möjlighet till omprövning. Med omprövning menas alltså att ett gällande beslut prövas på nytt.

Formellt om överklagande

Vård- och omsorgsnämndens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol om nämnden har meddelat beslut enligt SoL, LSS, lag om färdtjänst, lag om riksfärdtjänst eller lag om bostadsanpassningsbidrag. Detta gäller även beslut om avgift (med undantag för avgift vid placering av barn).

Ett överklagande ska vara skriftligt och innehålla personuppgifter, vilket beslut som överklagas och hur det ska ändras. Överklagandet ska ha inkommit till vård- och omsorgsförvaltningen inom tre veckor från den dag den enskilde fick del av beslutet.

Rättsliga instanser är förvaltningsrätt, kammarrätt och högsta förvaltningsdomstolen. Det är endast den som berörs av ett beslut som får överklaga det. Av vård- och omsorgsnämndens delegationsordning framgår vilken delegat som får yttra sig i ärenden i domstol.

Följa upp

För att den enskilde ska få de insatser eller stöd som det beslutats om ska dessa följas upp och dokumenteras. Uppföljningen ska också användas för att bedöma om en insats behöver fortsätta, förändras eller avslutas. Det underlag som används vid uppföljning kan vara uppdragsbeskrivning, genomförandeplan och uppgifter från inblandade aktörer eller professioner. Uppföljningen ska involvera den enskilde och belysa hur väl de insatser som den enskilde erhållit svarar om mot de mål som de beviljade insatserna syftar att uppfylla.

Uppföljning ska ske kontinuerligt. Hur ofta ett beslut behöver följas upp varierar utifrån förhållanden i det enskilda ärendet, men som regel minst en gång per år. Uppgifter som inkommer kan dock påkalla att en uppföljning tidigare eller mellan planerade uppföljnings-tillfällen.

Kollegie- och aktgranskning

För att värna om enskildas rättssäkerhet och för att verksamheten ska kunna förbättras och utvecklas, ska verksamheten systematiskt utvärderas. Kvalitetsmål i myndighetsutövningen är:

- Att verksamheten uppfyller krav och mål för verksamheten
- En rättssäker handläggning
- Att handläggningen går att följa över tid.

För att säkra kvaliteten i handläggningen inom vård- och omsorgsförvaltningen ska granskning av akter ske en gång per år.

Övrigt

Anmälan om missförhållande som rör barn

Anställda hos myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdomar samt andra myndigheter inom hälso- och sjukvården och socialtjänsten är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de i sin verksamhet får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd (14 kap. 1 § SoL).

Barnperspektiv

Vid utredning som direkt eller indirekt berör barn ska hänsyn tas till barnets bästa. Barnet har rätt att komma till tals. I utredningen ska framgå hur barnperspektivet beaktats (1 kap. 2 § och 3 kap. 5 § SoL, 6 a § och 8 § LSS).

Egenvård

Egenvård är när en enskild själv, eller med hjälp av någon annan, utför hälso- och sjukvårdsåtgärder utanför hälso- och sjukvården. Det kan t ex handla om att själv ta ett ordinerat läkemedel eller att göra övningar som har rekommenderats av en fysioterapeut. Men det kan också röra sig om mer avancerade hälso- och sjukvårdsåtgärder. Det är legitimerad personal som beslutar om en åtgärd kan utföras som egenvård. I vissa fall kan enskilda behöva ansöka om en insats från socialtjänsten för att få hjälp med att utföra egenvården. Om den enskilde behöver hjälp med sin egenvård ingår det i den omvårdnad som ska ges enligt SoL eller LSS. För att egenvård ska utföras krävs att socialtjänst får del av uppgifter om vad som omfattas av egenvården. Som regel sker det genom ett särskilt egenvårdsintyg.

God man och förvaltare

Handläggare ska anmäla behov av god man eller förvaltare till överförmyndaren (5 kap. 3 § socialtjänstförordningen och 15 § 6 LSS).

Lex Sarah och avvikelser

Den som fullgör uppgifter inom socialtjänstens område ske enligt 24 b § LSS och 14 kap. 3 § SoL genast rapportera om han eller hon uppmärksammar eller får kännedom om ett missförhållande eller en påtaglig risk för missförhållande, som rör den som får eller som kan komma i fråga för insatser inom verksamheten.

Samverkan

Samverkan såväl internt som externt är en förutsättning för att säkra kvalitet rörande de insatser som ges i verksamheten inom vård- och omsorgsförvaltningen.

En förutsättning för att samverkan ska fungera är att det finns samtycke från den enskilde.

Sökande med annat språk

Tolk ska användas vid behov då information på den enskildes hemspråk ska tillhandahållas.

Tystnadsplikt

Kommunens verksamheter har tystnadsplikt och sekretess. Det innebär att inga uppgifter om enskilda får lämnas ut till andra myndigheter eller utomstående personer. Undantag får göras i särskilda fall.

Utskrivning från sjukhus

Lag (2017:612) om utskrivning från sluten hälso- och sjukvård syftar till att främja en god vård och en socialtjänst av god kvalitet för enskilda som skrivs ut från slutenvård och som då behöver insatser genom socialtjänsten, den kommunalt finansierade hälso- och sjukvården eller den regionfinansierade öppna vårderna.

Kommunerna i Sörmland har genom en överenskommelse med region Sörmland tagit fram en särskild riktlinje för processen kring in- och utskrivning från slutenvård. Riktlinjen beskriver hur planeringen kring enskildas stöd vid utskrivning ska gå till.

Regionens tandvårdsstöd

En del sjuka, äldre eller personer med funktionsnedsättning har rätt till ekonomiskt stöd från regionen för sin tandvård. Enskilda som har omfattande behov av vård och omsorg kan ha rätt till tandvård inom ramen för regionens hälso- och sjukvårdstaxa. I regionens tandvårdsstöd ingår uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård.

Uppsökande verksamhet omfattar bland annat munhälsobedömning en gång per år. Munhälsobedömningen är kostnadsfri och syftar till att bedöma behovet av tandvård. Den som behöver tandvård för att förbättra sina möjligheter att äta utan smärta och obehag har rätt till så kallad nödvändig tandvård.

Enskilda som omfattas av LSS eller personer som har ett varaktigt behov av omfattande vård- och omsorgsinsatser har rätt till uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård. Med omfattande insatser menas personlig omvårdnad under större delen av dygnet, minst tre gånger per dygn och trygghetslarm eller tillsyn för natten. Varaktighet avser i sammanhanget ett behov som förväntas kvarstå minst ett år. Det finns inget krav att enskilda som har omfattande omvårdnadsbehov ska ha pågående insatser genom kommunen. Behov av omvårdnad och tillsyn kan vara tillgodosedda på annat sätt, t ex genom närstående. Det heller inget krav att enskilda som omfattas av LSS ska ha pågående insats för att vara berättigad uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård.

Det är bistånds- och LSS-handläggare, sjuksköterska i särskilt boende, som bedömer om en enskild har rätt till uppsökande verksamhet och nödvändig tandvård. Handläggare gör bedömningen för enskilda som bor i ordinärt boende eller som omfattas av LSS. Den som utfärdar intyget ska erbjuda den enskilde en munhälsobedömning. Bedömningen av rätt till tandvårdsstödet meddelas regionen som utfärdar ett tandvårdskort.

Den som utfärdar tandvårdskort ska genomgå en särskild utbildning.

Avgifter

Avgift SoL

Omvårdnad och service som ges med stöd av SoL är avgiftsbelagd. Hur stor avgiften är varierar mellan olika insatser och vilket avgiftsutrymme den enskilde har. Insatser som avser vård-, omsorgs-, och servicekaraktär inom kommunen omfattas av bestämmelsen om lägsta förbehållsbelopp och högsta avgift, maxtaxa. Bestämmelser om maxtaxa finns beskrivna i 8 kap. 2-9 §§ SoL. Utöver de avgifter som utgår från maxtaxa får kommunen, för andra insatser, enligt samma bestämmelser också ta ut skäliga avgifter som inte överstiger kommunens självkostnader. Den som bor i särskilt boende eller bostad med särskild service betalar utöver avgift också hyra.

Insatser med avgift som utgår från maxtaxa

- Hemtjänst
- Boendestöd
- Särskilt boende
- Bostad med särskild service
- Avlösning utöver 20 timmar per månad
- Korttidsboende.

Insatser med andra avgifter

- Trygghetslarm
- Hem för vård eller boende (HVB)
- Matdistribution
- Måltidsabonnemang
- Måltider korttidsplats och dagverksamhet
- Måltider restaurang, vårdboende och servicehus.

Av kommunens författningssamling (KFS 4:13 och 4:22) framgår ytterligare information om avgifter och fastställda belopp. Det är avgiftshandläggare som i enskilda ärenden beslutar om vilken avgift som ska gälla.

Avgift LSS

Som regel gäller att kommunen inte får ta ut avgift för omvårdnad som ges med stöd av LSS. Kommunen får dock, som framgår av bestämmelserna i 18-20 §§ LSS, ta ut avgift från den som har assistansersättning och som överlämnat till kommunen att utföra assistansen. Enligt samma bestämmelser får kommunen ta ut skäliga avgifter för bostad, fritidsverksamhet och för kulturella aktiviteter av de som tar emot insatser enligt LSS och som har hel allmän ålderspension, hel sjukersättning, hel aktivitetsersättning eller annan inkomst av motsvarande storlek. För barn upp till 18 år som genom LSS får omvårdnad i ett annat hem än det egna får kommunen ta ut avgift som motsvarar underhållsbidrag för barnet.

Kommunen tar ut en avgift motsvarande självkostnadspris för måltider i samband med korttidsvistelse, korttidstillsyn och daglig verksamhet. Av kommunens författningssamling (KFS 3:13) framgår vilka självkostnadspriser som kommunen använder. Den som bor i bostad med särskild service enligt LSS betalar hyra. Avgift för barn som får omvårdnad i ett annat hem beräknas och fastställs av LSS-handläggare. Ett sådant beslut går inte att överklaga.

Ordlista

Anhörig - person som bistår en annan inom familje- eller släktkretsen, det vill säga förälder, far- och morförälder, barn och barnbarn, annan släkting, maka eller make, sambo, särbo, eller annan person såsom granne eller vän.

Asylsökande – enskild som lämnat ett land och sökt skydd i landet, men som ännu inte erhållit besked rörande uppehållstillstånd.

Bosättningskommun – den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt eller den kommun där den enskilde har sin starkaste anknytning.

Dagverksamhet – insats i form av verksamhet som erbjuder äldre eller enskilda med funktionsnedsättning meningsfull sysselsättning och social samvaro.

Delegera – att ge den som annars inte får utföra en arbetsuppgift möjligheten att göra det.

Egenavgift – den avgift som en kommun kan ta ut av den enskilde för en tjänst.

FL – förvaltningslagen, lagstiftning som reglerar grunderna för god förvaltning, bland annat hur enskildas ärenden ska handläggas. Men också hur myndigheter emellan ska samverka.

Kollegie- och aktgranskning – granskning av enskilda akter i syfte att följa kvaliteten i handläggning, det vill säga hur handläggningen svarar upp mot krav i lagstiftningen och styrande dokument.

Korttidsboende – tillfälligt boende för äldre eller enskilda med funktionsnedsättning som ger möjlighet till avlösning för anhöriga eller som avser att ge den enskilde rehabilitering. Kan ges som korttidsvistelse, trygghetsplats eller som växelvistelse.

LMA – lagen om mottagande av asylsökande med flera, lagstiftning som tillämpas av Migrationsverket och som reglerar rätten till sysselsättning och bistånd till enskilda som sökt uppehållstillstånd i landet.

Matdistribution – matlådor som levereras till enskilda som bor i ordinärt boende.

Myndighetsutövning – ett beslut eller annan åtgärd som en myndighet vidtar i förhållande till en enskild.

Närstående - person som tar emot omsorg av en anhörig eller annan person på grund av långvarig sjukdom, hög ålder eller funktionsnedsättning.

Nödbistånd – bistånd som ges med stöd av SoL i en nödsituation för att avvärja fara för liv och hälsa.

Omvårdnadsinsatser – insatser som avser att tillgodose basala behov såsom hjälp att äta och dricka, med klädning eller att förflytta sig. Begreppet innefattar även stöd att bryta social isolering eller insats för att den enskilde ska känna sig trygg och säker i sitt hem.

Psykisk störning - tillstånd av psykisk ohälsa som drabbar personligheten, känslolivet och kognitionen.

Serviceinsatser – insatser avser att tillgodose annat än omvårdnad, t ex städ, tvätt och inköp.

Slutenvård - hälso- och sjukvård som inte kan tillgodoses inom öppen vård eller hemsjukvård. Vården bedrivs dygnet runt och kräver inskrivning på sjukvårdsinrättning.

SoL – socialtjänstlagen, ramlag där individanpassade insatser ges som bistånd.

Trygghetslarm – basenhet med tillhörande larmklocka som ger möjlighet att påkalla hjälp från hemtjänstpersonal.

Vistelsekommun – den kommun där den enskilde tillfälligt vistas.

Värdegrund – ett begrepp som innefattar grundläggande värderingar och som formar en organisations normer och handlingar.